

วงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (รងแงษเบกเริเอร): การเปรียบเทียบลักษณะทางวัฒนธรรมดนตรี

สิปปวิช กิ่งแก้ว¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางวัฒนธรรมดนตรีระหว่างวงมโหรีไทยกับวงมโหรีเขมร แม้ว่าวงมโหรีไทยจะเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากเขมรมาตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยมีเครื่องสายเป็นหลักในวง แต่จากการศึกษาพบว่าวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมรที่พัฒนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้วงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมรมีทั้งลักษณะร่วมกันและแตกต่างกันดังนี้ ลักษณะร่วมกันของวงมโหรีทั้งสอง คือ (1) รูปแบบการเลือกเครื่องดนตรีและการผสมวงที่คล้ายกัน และ (2) เพลงที่ใช้สำหรับบรรเลงจะขึ้นต้นด้วยคำแสดงขนานนามต่าง ๆ เช่นเดียวกันเพื่อบอกสำเนียงของเพลง สำหรับลักษณะที่ต่างกัน 2 ประการ ได้แก่ (1) การบันทึกบทเพลง บทเพลงของมโหรีไทยมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์ในสมัยอยุธยา ซึ่งต่างจากวงมโหรีเขมรที่ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ (2) วัตถุประสงค์ในการบรรเลงมโหรีทั้งสองแตกต่างกัน วงมโหรีไทยในอดีตใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมในพระราชพิธีและการขับกล่อม และพัฒนามาเป็นการบรรเลงเพื่อการขับกล่อมเท่านั้นในปัจจุบัน แตกต่างจากวงมโหรีเขมรซึ่งบรรเลงเพื่อขับกล่อมเท่านั้นมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการปรับปรุงยุคเพื่อให้เป็นวงดนตรีสำหรับประชาชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : วงมโหรี วงมโหรีไทย วงมโหรีเขมร วงมโหรีหลวง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมศึกษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อีเมล: sippavich@hotmail.com

Thai and Khmer Traditional Mahori: Comparison of Musical Cultural Characteristics

Sippavich Kingkaew²

Abstract

This article aims to comparatively examine the characteristics of Thai and Khmer Mahori. Although the Thai Mahori, which is a string-dominated classical ensemble, was originally emerged in the Ayutthaya period after Thais adopted the Khmer Mahori's tradition, the development of the Thai and Khmer Mahori throughout their histories has brought them unique characteristics. Based upon these characteristics, the findings can be categorized into two groups of common and different characteristics of the two nations' classical ensembles. The study showed that the common characteristics of the Thai and Khmer Mahori are (1) the ensembles' similar selection of musical instruments and their instrumentation and (2) their similar tradition in naming songs which always suggest their ethnic musical expressions through the first words of the songs. Regarding the differences in the culture in music of the Thai and Khmer Mahori, two aspects were evidenced. The first difference is that the origin of the Thai Mahori's music and documentation has been evidenced since the Ayutthaya period, but this was not the case for the Khmer Mahori. Second, the purposes of the two nations' classical ensembles are different. In the past, the Thai Mahori was called for participatory to the court ceremonies and entertaining occasions while it is performed only in entertaining occasions at present. Compared with the Thai Mahori, the Khmer Mahori has been performed solely for entertaining purposes since the old days. The only change in it is that, in order to make it more accessible to people, the Khmer Mahori's instrumentation has been adjusted to serve more average audience.

Keywords: Mahori, Thai Mahori, Khmer Mahori, Royal Mahori

² Assist. Prof. Dr., Program in Thai Music, Faculty Arts, Silpakorn University. e-mail: sippavich@hotmail.com

บทนำ

ดินแดนอันเป็นที่ตั้งของราชอาณาจักรกัมพูชา หรือที่เรียกกันสามัญว่าประเทศเขมรในปัจจุบัน เมื่อหลายพันปีมาแล้ว เป็นถิ่นฐานที่ชนชาติมอญ-เขมรอาศัยอยู่ ชนชาติมอญ-เขมรนั้น นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า อพยพมาจากอินเดียผ่านเข้ามาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของคาบสมุทรอินโดจีนหรือมาจากทิศตะวันออกของคาบสมุทรอินโดจีนอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วได้กระจายกันอยู่ทั่ว ๆ ไป โดยได้แต่งงานและมีปฏิสัมพันธ์กับชนเจ้าถิ่นในท้องถิ่นและต่อมาได้อำนาจครอบครองดินแดนในคาบสมุทรอินโดจีนทั้งหมด เมื่อมีชนพวกอื่นอพยพเข้ามาในดินแดนนี้อีก ชนชาติมอญ-เขมรก็ผสมผสานกับชนเหล่านั้น อารยธรรมของกลุ่มชนนี้มีความเจริญเพิ่มขึ้นโดยลำดับ ต่อมาเมื่อประมาณสองพันปีล่วงแล้ว ได้มีนักแสวงโชคและพ่อค้าชาวชมพูทวีปเดินทางมาหาโชคลาภและค้าขายในดินแดนแถบนี้ ชาวอินเดียเหล่านี้ได้นำเอาวัฒนธรรมของตนเองมาเผยแพร่ พร้อมทั้งแต่งงานกับชนเจ้าถิ่นด้วย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางประวัติศาสตร์ ภายหลังได้แพร่กระจายอิทธิพลทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้สังคมรอบข้าง เกิดเป็นวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งวัฒนธรรมความเชื่อ อักษร ภาษา วรรณกรรม นาฏศิลป์ รวมถึงวัฒนธรรมดนตรีในประเทศกัมพูชา ไทยและลาวที่มีลักษณะพื้นฐานทางดนตรีร่วมกันหลายประการ

ประวัติความเป็นมาของวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (รศ.กฤษณเบญญะ)

วงมโหรีเขมร (รศ.กฤษณเบญญะ) เป็นวงดนตรีของชนชั้นสูง มีข้อสันนิษฐานของนักวิชาการชาวกัมพูชา เชื่อว่ามีกำเนิดมาตั้งแต่สมัยเมืองพระนครถึงสมัยหลังเมืองพระนคร แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานด้านลายลักษณ์อักษรที่ได้กล่าวถึงคำว่า “มโหรี” ในจารึกของชาวกัมพูชา แต่หลักฐานที่พอจะแสดงให้เห็นถึงการใช่วงมโหรีบรรเลง คือ ภาพจำหลักกลุ่มนักดนตรีตีตพินน้ำเต้า (เขมฺร) พิณฮาร์พ ประกอบการรำที่หน้าบันปราสาทสำเภา คริสต์ศตวรรษที่ 12 การผสมวงดนตรีด้วยเครื่องสายในชั้นแรกนั้นเป็นลักษณะการบรรเลงเพื่อการขับกล่อมและประกอบการแสดงโดยสตรี

ภาพที่ 1 ภาพจำหลักกลุ่มนักดนตรีและนางรำ หน้าบันปราสาทสำเภา คริสต์ศตวรรษที่ 12
ขวามือเป็นนักดนตรีตีตพินน้ำเต้า (เขมฺร) ซ้ายมือเป็นนักดนตรีตีตพินฮาร์พ

ที่มา: Leng (2018)

วงมโหรีเขมร (วงมโหรีเขมร) มีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายเป็นหลักผสมวง คำว่า มโหรี (มโหรี) สันนิษฐานว่ามาจากคำ “มโนหาระ” ซึ่งหมายถึง มโนหาระ (ชาย) และมโนหารี (หญิง) ซึ่งมีความหมายว่าเป็นที่พอใจหรือเปรียบดั่งเครื่องประดับทั้งดงาม โดยเนื้อหาหลักกล่าวถึงเฉพาะดนตรี คำนี้เป็นชื่อเรียกข้าปราสาท ผู้รับใช้ประจำปราสาทที่มีหน้าที่เล่นดนตรี ในสมัยก่อนนักดนตรีในวงดนตรีนี้ส่วนมากเป็นผู้หญิงด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า “มโหรี” วงมโหรี (วงมโหรี) หรือวงมโหรีมีเสียงนุ่มนวล สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้เป็นอย่างดี เนื้อหาของบทเพลงจะสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวเขมร เช่น บทร้องอธิบายความงามของธรรมชาติ การทำงาน การใช้ร้องเกี่ยวพาราสระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว ทั้งยังใช้เป็นเพลงกล่อมลูกและใช้บรรเลงประกอบในพิธีรีตองทั่วไป เนื้อหาในวงมโหรี (วงมโหรี) ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพิธีกรรมและศาสนา แต่สามารถบรรเลงประกอบในพิธีนั้นได้ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในงาน

ส่วนที่มาของคำว่า “มโหรี” ของไทยนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ได้ให้ความหมายว่า “มโหรี น. วงดนตรี 1 ใน 3 วงหลักของดนตรีไทย คือ ปี่พาทย์ เครื่องสาย และมโหรี ใช้เครื่องดนตรีครบทั้ง ดีด สี ตี เป่า (ขลุ่ย) และขับร้อง ระดับเสียงที่ใช้สูงกว่าระดับเสียงของวงปี่พาทย์”

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงพระอธิบายเรื่องตำนานเครื่องมโหรี ไว้ว่า

...เครื่องดีดสีซึ่งมาคิดประดิษฐ์ขึ้นเรียกว่า “มโหรี” นั้น เห็นจะเป็นของพวกขอมคิดขึ้นก่อน ไทยรับแบบอย่างและแก้ไขต่อมา เดิมก็เป็นของผู้ชายเล่น แต่ต่อมาเมื่อเกิดชอบฟังมโหรีกันแพร่หลาย ผู้มีบรรดาศักดิ์ซึ่งมีบริวารมาก จึงมักหัดผู้หญิงเป็นมโหรี มโหรีก็กลายเป็นของผู้หญิงเล่นมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มโหรีชั้นเดิมวงหนึ่ง คนเล่นเพียง 4 คน เป็นคนขับร้องลำนำนาคีร์รับพวงให้จังหวะเอง 1 คน คนสีซอสายประสานเสียง 1 คน ดีดกระจับปี่ให้ลำนำนาคีร์ 1 คน ดีดทับประสานจังหวะกับลำนำนาคีร์ 1 เครื่องมโหรีทั้ง 4 สิ่งนี้ที่พรรณนามานี้ ฟังสังเกตเห็นได้ว่ามิใช่อื่น คือเอาเครื่องบรรเลงพิณกับเครื่องขับไม้มารวมกันนั่นเอง เป็นแต่ใช้ดีดกระจับปี่แทน ดีดทับแทนไกวบัณเฑาะว์ และเติมกรับพวงสำหรับให้จังหวะเข้าอีกอย่าง 1...Amarttayakun (2009 : 394-395)

คำว่า “มโหรี” ปรากฏในวรรณคดีไทยตลอดสมัยอยุธยา เช่น สมัยอยุธยาตอนต้นปรากฏคำว่า มโหรีนี้ในเรื่องโคลงยวนพ่าย อนิรุทธคำฉันท์ สมัยอยุธยาตอนกลางปรากฏในเรื่องจินตตามณีของพระโหราธิบดี สมัยอยุธยาตอนปลายพบในเรื่องศิริวิบุลยคติของหลวงศรีปริษา (เซ่ง) บทละครนอกเรื่องนางมโนห์รา บทละครเรื่องสังข์ทอง และยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังและภาพจิตรกรรมในสมุดไทย ที่ได้บันทึกภาพการบรรเลงพิณ กระจับปี่ มโหรีอีกด้วย นอกจากนี้สมัยรัตนโกสินทร์ ยังมีการกล่าวถึง “มโหรี” เช่นเดียวกับสมัยอยุธยา ดังปรากฏหลักฐานจากกฎหมายแพ่งตรา กากีคำกลอน ภาพพระไชยสุริยา อิเหนาและบทละครเรื่องสังข์ศิลป์ไชยตอนตกเหวพระอภัยมณี A dictionary of the Siamese Language ของ เจ.คาสเวล (J. Caswell)

หนังสืออักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ (Bradley) ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ภาพจิตรกรรมจากสมุดไทยวัดปากคลอง จังหวัดเพชรบุรี เล่มที่ 1-2 เรื่องพระมาลัยและพระอิศรรม ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดเครือวัลย์วรวิหาร สมัยรัชกาลที่ 3 และภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

จากประวัติความเป็นมาของการกำเนิดวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (วงมโหรีเขมร) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมดนตรีได้ว่าไทยได้รับอิทธิพลจากเขมรในสมัยอยุธยาที่ไทยได้ชัยชนะเหนือเขมรในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) การดนตรีต่าง ๆ ในราชสำนักไทยจึงอาจจะได้รับเอาวัฒนธรรมดนตรีเขมรมาด้วย ดังปรากฏการใช้กระจับปี่ และสันนิษฐานว่าน่าจะมีการบรรเลงปี่อ้อร่วมด้วย ดังที่ปัจจุบันปรากฏคำว่า “ขลุ่ยเพียงออ” แสดงให้เห็นว่าปี่อ้อเป็นเครื่องเป่าของชาวกัมพูชาที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการดนตรีไทยมาแต่ในอดีต ข้อสันนิษฐานของคำว่า “เพียงออ” น่าจะมาจากคำ “เคียงออ” มีความหมายว่ามีระดับเสียงเสมอหรือเท่ากับปี่อ้อ หากนำรูปศัพท์คำว่า **ซึ** (ออกเสียง เปียออ) ซึ่งหมายถึงปี่อ้อของชาวเขมรที่มีใช้ในปัจจุบัน มาถ่ายทอดรูปจะได้ **ปือ** (**ซึ=อ**) นอกจากนี้ผู้เขียนยังสันนิษฐานว่าในช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ การดนตรีและนาฏศิลป์ในราชสำนักกัมพูชาน่าจะได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบทางการเมืองรอบด้าน จนได้รับความเสียหายอย่างมาก ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กัมพูชาตกเป็นเมืองประเทศราชของไทยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกพระราชทานพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในช่วงนี้กัมพูชาน่าจะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมดนตรีไทยไปมาก

ประเภทของวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (วงมโหรีเขมร)

วงดนตรีของเขมรในปัจจุบันมีหลากหลายประเภทตามบทบาทหน้าที่การใช้งาน เช่น ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในราชสำนักและพิธีกรรมในระดับสามัญชน ทั้งงานมงคลและอวมงคล ใช้บรรเลงเพื่อความเพลิดเพลิน **วงมโหรีเขมร** (วงมโหรี) หรือวงดนตรีเขมร สามารถแบ่งได้ 27 ชนิดดังนี้

1. **วงมโหรีอารกาส** (วงมโหรีการกุญ) คือวงดนตรีสำหรับพิธีเลี้ยงอารักษ์
2. **วงมโหรีการบูรณ** (วงมโหรีการบูชา) คือวงดนตรีสำหรับพิธีมงคลสมรส
3. **วงมโหรีพินพาทย** (วงมโหรีพิณพาทย) คือวงปี่พาทย์
4. **วงมโหรีกลองชนะ** (วงมโหรีกลองชนะ) คือวงกลองชนะ
5. **วงมโหรีกลองแขก** (วงมโหรีกลองแขก) คือวงกลองแขกใช้ในพิธีแห่ศพ
6. **วงมโหรีทราวี คังสุคร มุงครุม** (วงมโหรีทราวีคังสุคร มุงครุม) คือวงเพลงสำหรับพิธีศพ
7. **วงมโหรีขยงสังข์** (วงมโหรีขยงสังข์) คือวงดนตรีที่มีสังข์เป่าเป็นหลักสำหรับการพระราชพิธี
8. **วงมโหรีสุกรมโหรี** (วงมโหรีสุกรมโหรี) คือวงมโหรีที่สำหรับพิธีขอฝน
9. **วงมโหรีอารกาสจาม** (วงมโหรีการกุญจาม) คือวงดนตรีอารักษ์จามสำหรับพิธีเลี้ยงอารักษ์จาม

10. วงเภาลงปู้แกว (วงเภาลงปู้แกว) คือวงดนตรีปี่แกวสำหรับพิธีไหว้พระจันทร์
11. วงเภาลงคองระ (วงเภาลงคองระ) หรือ วงเภาลงคองตมะ (คองตมะ) คือวงดนตรีสำหรับพิธีขึ้นนักษัตร
ชนชาติ
12. วงเภาลงกบขาง (วงเภาลงกบขาง) คือวงดนตรีพิธีเลี้ยงอารักษ์ชนชาติ จังหวัดพระวิหาร
13. วงเภาลงมโหรี (วงเภาลงมโหรี) คือวงมโหรีสำหรับขับกล่อม
14. วงเภาลงมโหรีเงิน (วงเภาลงมโหรีเงิน) คือวงดนตรีมโหรีประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นสำหรับขับกล่อม
15. วงเภาลงลูซอนบาสาก (วงเภาลงลูซอนบาสาก) คือวงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครบาสาก
(บาสาก)
16. วงเภาลงลูซอนยี่เก (วงเภาลงลูซอนยี่เก) คือวงดนตรีประกอบการแสดงยี่เก
17. วงเภาลงอาโย (วงเภาลงอาโย) คือวงดนตรีประกอบการขับร้องเพลงปฏิพากย์
18. วงเภาลงสครไฉย (วงเภาลงสครไฉย) คือวงกลองยาวสำหรับใช้ในขบวนแห่งานบุญ
19. วงเภาลงจาปึงแกว (วงเภาลงจาปึงแกว) คือวงดนตรีสำหรับการจเมรียงจาปู้ (จเมรียงจาปู้) ได้ตอบ
20. วงเภาลงบริน (วงเภาลงบริน) คือวงดนตรีเพื่อความบันเทิง
21. วงเภาลงพลย (วงเภาลงพลย) คือวงดนตรีสำหรับพิธีขึ้นนักษัตรชนชาติ
22. วงเภาลงรบกานแดตแร (วงเภาลงรบกานแดตแร) คือวงดนตรีสำหรับการแสดงระบำกานแดตแร (กานแดตแร)
23. วงเภาลงลูซอนแคน (วงเภาลงลูซอนแคน) คือวงดนตรีสำหรับการแสดงละครแคน
24. วงเภาลงลูซอนอาเป (วงเภาลงลูซอนอาเป) คือวงดนตรีสำหรับการแสดงละครอาเป
25. วงเภาลงภูพา (วงเภาลงภูพา) คือวงดนตรีประกอบการแสดงชนิดหนึ่งของชาวภูพา
26. วงเภาลงลูซอนบราโมซุซทัย (วงเภาลงลูซอนบราโมซุซทัย) คือวงดนตรีประกอบการแสดงละคร
บราโมซุซทัย (บราโมซุซทัย)
27. วงเภาลงตุรฎี (วงเภาลงตุรฎี) คือวงดนตรีสำหรับการแสดงระบำตุรฎี

จากประเภทวงดนตรีของเขมรที่ปรากฏข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชาวกำพูชานั้นมีวงดนตรีสำหรับการใช้งาน
ไว้อย่างครบถ้วนทั้งดนตรีพิธีกรรม ดนตรีพิธีการ ดนตรีเฉลิมฉลอง ดนตรีเกี่ยวพาราฮี และดนตรีประกอบ
การทำงาน แสดงให้เห็นถึงลักษณะร่วมกับวงดนตรีไทยได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบประเภทของคนตรีเขมร-ไทย ที่มีลักษณะการผสมวงและบทบาทหน้าที่คล้ายคลึงกัน

วงดนตรีเขมร	หน้าที่	วงดนตรีไทย	หน้าที่
1. วงเภาลงพินพาทย (รุ่มหมู่ตึกตึก)	ใช้ประกอบพิธีกรรมไหว้ ครู ประกอบการแสดง โขน ละคร ระบำ	1. วงปี่พาทย์	ใช้ประกอบพิธีกรรม การแสดงโขน ละคร ระบำ รำ ฟ้อน
2. วงเภาลงกลองชนะ (รุ่มหมู่กลองชนะ)	กระบวนแห่	2. วงกลองชนะ	พระราชพิธี
3. วงเภาลงกลองแขก (รุ่มหมู่กลองแขก)	พิธีแห่ศพ	3. วงบ่วงลอย	พิธีศพ
4. วงเภาลงขลุ่ยสังข์ (รุ่มหมู่ขลุ่ยสังข์)	วงดนตรีสังข์สำหรับพระ ราชพิธี	4. วงสังข์แดร	การพระราชพิธี
5. วงเภาลงสุกรมโหรทึก (รุ่มหมู่สุกรมโหรทึก)	วงมโหระทึกสำหรับพิธี ขอฝน	5. วงประโคมสังข์แดร มโหระทึก	พระราชพิธีจรดพระ นังคัลแรกนาขวัญ
6. วงเภาลงมโหรี (รุ่มหมู่มโหรี) คือวงมโหรี สำหรับขับกล่อม	สำหรับขับกล่อม	6. วงมโหรี	สำหรับขับกล่อม

วงกลมมโหรี (รัศมีขลุ่ยมโหรี) หรือวงมโหรีเขมร มีรูปแบบการผสมวงที่พัฒนามาจากวงเครื่องสาย ภายหลังได้เพิ่มเครื่องดนตรีในวงกลมพิณพาทย์ (รัศมีขลุ่ยพิณพาทย์) หรือวงพิณพาทย์เข้ามา ปัจจุบันได้พัฒนารูปแบบ การผสมวงออกไปเป็นจำนวน 6 ประเภท ได้แก่

1. วงกลมมโหรี (วงกลมมโหรี) หรือวงมโหรี ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 6 ประเภท ได้แก่ ทูรเขมร (ทุเรียน) หรือซอสามสาย จาปี๊วงแวง (ชาปี๊วงแวง) หรือกระจำปี้ด้ามยาว ซลุย (ซลุย) หรือซลุย สครณ (สครณ) หรือโตน สครรนา (สครรนา) หรืออรัมมนา ฉิง (ฉิง) หรือฉิง

2. วงกลมโหรีเครื่องพิณพาทย์ (รั้งฆ้องขมกักรั้วถึงติดมาตัญ) หรือวงมโหรีเครื่องพิณพาทย์ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 12 ประเภท ได้แก่ ทูรเขมร (ทุเรียน) หรือซอสามสาย ตะเข (ตะเฆ) หรือจะเข้ ขลุ่ย (อูย) หรือขลุ่ย รนาดเอกมาส (รนาดกษาส) หรือระนาดเอกทอง รนาดเอกแผลลสุลลิมมตา (รนาดกัณฐ์บุษย์) หรือระนาดเอกผืนไม้ไผ่ รนาดเอกตบมุด (รนาดกัณฐ์บัณ) หรือระนาดเอกที่มีขนาดเล็กสุด รนาดอง (รนาดผ) หรือ

ระนาดสูง คองว้งอี (คองว้งคั) หรือฆ้องวงใหญ่ คองว้งตุง (คองว้งคตุง) หรือฆ้องวงเล็ก สครณ (สกรณ) หรือโทน สครณนา (สกรณนา) หรือรามะนา ผิง (ผิง) หรือฉิง

3. วงเฆลงมโหรีเครื่องแซส (วงเฆลงมโหรีเครื่องสาย) หรือวงมโหรีเครื่องสาย ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 12 ประเภท ได้แก่ ทูรแซมร (จูเอ) หรือซอสสามสาย ตะเช (ตะเช) หรือจะเข้ ซลุย (อูย) หรือซลุยจาปึงแวง (ตาบึงผ่ง) หรือกระจำปี้ด้ามยาว ทูรอ (จูอู) หรือซอฮู้ ทูรเ (จูเ) หรือซอเ รนาตแอกแผลฤสลี (รนาตคคัชฺฐ) หรือระนาดเอกผืนไม้ไผ่ รนาตสูง (รนาตค) หรือระนาดสูง คองว้งตุง (คองว้งคตุง) หรือฆ้องวงเล็ก สครณ (สกรณ) หรือโทน สครณนา (สกรณนา) หรือรามะนา ผิง (ผิง) หรือฉิง

4. วงเฆลงมโหรีวงอี (วงเฆลงมโหรีวงคั) หรือวงมโหรีวงใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 15 ประเภท ได้แก่ รนาตแอก (รนาตค) หรือระนาดเอก รนาตสูง (รนาตค) หรือระนาดทุ้ม ตะเชตุง (ตะเชคตุง) หรือจะเข้เล็ก ตะเชอี (ตะเชอี) หรือจะเข้ใหญ่ ซลุยอี (อูยอี) หรือซลุยใหญ่ ซลุยตุง (อูยคตุง) หรือซลุยเล็ก ทูรอ (จูอู) หรือซอฮู้ ทูรออี (จูเออี) หรือซออีใหญ่ ทูรอตุง (จูเอคตุง) หรือซออีเล็ก ทูรอเ (จูเออ) หรือซอเฮู้ ทูรอเอี (จูเอเอ) หรือซอเฮู้ สครณ (สกรณ) หรือโทน สครณนา (สกรณนา) หรือรามะนา กราบ่วง (กราบ่วง) หรือกรับวง ผิง (ผิง) หรือฉิง

5. วงเฆลงมโหรีพระราชทูรพ (วงเฆลงมโหรีทูรพ) ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 17 ประเภท ได้แก่ รนาตแอก (รนาตค) รนาตสูง (รนาตค) คองว้งตุง (คองว้งคตุง) คองว้งอี (คองว้งคั) ทูรแซมร (จูเอ) ทูรอ (จูอู) ทูรอวตุง (จูอูคตุง) ทูรอวอี (จูอูอี) ซลุย (อูย) จาปึงแวง (ตาบึงผ่ง) กรเแอก (กรเ) กรเอี (กรเอี) สครณ (สกรณ) สครณนา (สกรณนา) ผิง (ผิง) กราบผลิต (กราบผลิต)

6. วงเฆลงมโหรีไจน (วงเฆลงมโหรีไจ) หรือวงมโหรีสร้างสรรค เป็นวงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละคร บราโมทยัย (บราโมทยัย) หรือ บาโมชผัย (บาโมชผัย) ละครนี้ได้รับอิทธิพลจากการแสดงโอเปร่าของชาวตะวันตก โดยนำเอาเครื่องดนตรีตะวันตก เช่น แบนโจ และแมนโดลินมาผสมกับเครื่องดนตรีเขมรโบราณบางชนิดอีกด้วย

ภาพที่ 2 วงเฆลงมโหรี (วงเฆลงมโหรี)

ที่มา: Weltmuseum Wien (2019)

ส่วนวงมโหรีไทยมีพัฒนาการการผสมวงจากอดีตจนถึงปัจจุบันดังนี้ ในสมัยอยุธยา มีวงมโหรีราชกรเป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพื่อความเพลิดเพลินบันเทิงใจของประชาชน เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงส่วนมากเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย เช่น ซอด้วง ซออู้ จะเข้ และมีการนำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องตีมารวมบรรเลงด้วย เช่น ขลุ่ย โทนและรำมะนาและวงมโหรีหลวงที่ใช้ขับกล่อมในเขตพระราชฐาน มี 2 ประเภท ได้แก่ 1) วงมโหรีเครื่องสี่ และ 2) วงมโหรีเครื่องหก วงมโหรีเครื่องสี่เป็นวงมโหรีชนิดแรกที่มีความเก่าแก่ที่สุดมีรูปแบบการผสมวงประกอบด้วยเครื่องดนตรี 4 ชนิด ได้แก่ กระจำปี่ ซอสามสาย ทับ และกรับพวง วงมโหรีเครื่องหกเป็นวงมโหรีที่มีพัฒนาการมาจากวงมโหรีเครื่องสี่ด้วยการเพิ่มเครื่องดนตรีเข้าไปในวงอีก 2 ชนิด ได้แก่ ขลุ่ยและรำมะนา เครื่องดนตรีในวงมโหรีหลวงในแต่ละชนิดนี้จึงเป็นสัญลักษณ์ของวงมโหรีต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้แก่

1) วงมโหรีเครื่องแปด (รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ซอสามสาย กระบี่ปี่ ระนาดมโหรี ระนาดแก้ว ขลุ่ย โทน รำมะนา และกรับพวง

2) วงมโหรีเครื่องเก่า (รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย) ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 9 ชนิด ได้แก่ ซอสามสาย กระจำปี่ ระนาดมโหรี ห้องกลาง (ห้อยวงใหญ่มโหรี) จะเข้ ชลุ่ม โทน รำมะนา และกรับพวง

3) วงมโหรีเครื่องสิบสอง (รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 12 ชนิด ได้แก่ จะเข้ ซอสามสาย กระจับปี่ ระนาดเอกมโหรี ระนาดทุ้มมโหรี ฆ้องวงใหญ่มโหรี ฆ้องวงเล็กมโหรี ขลุ่ย ฉิ่ง โทน รำมะนา และฉาบ

4) วงมโหรีเครื่องสิบสี่ (รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 14 ชนิด ได้แก่ จะเข้ ซอสามสาย กระจับปี่ ระนาดทอง (ระนาดเอกเหล็กมโหรี) ระนาดเอกมโหรี ระนาดทุ้มมโหรี ระนาดเหล็ก (ระนาดทุ้มเหล็กมโหรี) ข้องวงใหญ่มโหรี ข้องวงเล็กมโหรี ชล่ย โทน รำมะนา ฉิ่ง และฉาบ

5) วงมโหรีในสมัยปัจจุบัน (รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชกาลปัจจุบัน)
มีวงมโหรี 3 ประเภทได้แก่

5.1) วงมโหรีเครื่องเดียวหรือวงมโหรีเครื่องสับ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 10 ชนิด ได้แก่ จะเข้ ซอด้วง ซออู้ ระนาดเอกมโหรี ข้องวงใหญ่ มโหรี ชลั่ยเพียงออ โทน รำมะนา ฉิ่งและฉาบ

5.2) วงมโหรีเครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีจำนวน 20 ชนิด ได้แก่ ซอสามสาย ซอสามสาย
หลิбы ซอด้วง 2 คัน ซออู้ 2 คัน จะเข้ 2 ตัว ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยหลิбы ระนาดเอกมโหรี ระนาดทุ้มมโหรี ฆ้องวงใหญ่
มโหรี ฆ้องวงเล็กมโหรี โทน รำมะนา ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับพวง และโหม่ง

5.3) วงมโหรีเครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 22 ชนิด ได้แก่ ซอสามสาย ซอสามสายหลิบ ซอด้วง 2 คัน ซออู้ 2 คัน จะเข้ 2 ตัว ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยหลีบ ระนาดเอกมโหรี ระนาดเอกเหล็กมโหรี ระนาดทุ้มมโหรี ระนาดทุ้มเหล็กมโหรี พี่องวงใหญ่มโหรี พี่องวงเล็กมโหรี โทน รำมะนา ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับพวง และโหม่ง

ภาพที่ 3 วงมโหรีเครื่องสี่ (สมัยอยุธยา)
ที่มา: Kingkaew (2017)

ภาพที่ 4 วงมโหรีเครื่องหก
ที่มา: Kingkaew (2018)

ภาพที่ 5 วงมโหรีเครื่องแปด
ที่มา: Kingkaew (2019)

เพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (รณรงค์ชวบทกวี)

เพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีเขมร (รณรงค์ชวบทกวี) มีเป็นจำนวนมาก เป็นเพลงประกอบการขับร้อง บทร้องของเพลงมโหรีเขมรมักเป็นเพลงเกี่ยวกับความรัก มีลักษณะนุ่มนวล ลักษณะของทำนองเพลงและเนื้อร้องที่มีลักษณะเช่นนี้ กำเนิดขึ้นจากวงมโหรี ภายหลังอารยธรรมนครวัด ในช่วงเวลาที่สังคมและประชาชนด้อยคุณค่าด้านวินัย เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา สมาชิกในสังคมมีเสรีภาพในการสร้างวัฒนธรรมในอุดมคตินั้น วงมโหรีนี้ได้เกิดขึ้นและรักษาโดยกลุ่มชนชั้นสูง เพื่อใช้สำหรับความเพลิดเพลินในเวลาว่างนั่นเอง เพลงมโหรีเขมรมักมีชื่อที่นำหน้าด้วยชื่อชาติหรือชนชาติด้วย ได้แก่ 1) เพลงสำเนียงกลิ้งค์ 2) เพลงสำเนียงขอม 3) เพลงสำเนียงแขก 4) เพลงสำเนียงเขมร 5) เพลงสำเนียงจีน 6) เพลงสำเนียงญีปุ่น 7) เพลงสำเนียงชาว 8) เพลงสำเนียงฝรั่ง 9) เพลงสำเนียงพม่า 10) เพลงสำเนียงมอญ 11) เพลงสำเนียงญวน 12) เพลงสำเนียงลาว และ 13) เพลงสำเนียงอาหรับ เพลงสำเนียงภาษาในชื่อเพลงมโหรีเขมรนี้ มีลักษณะคล้ายกันกับชื่อบทเพลงมโหรีในสมัยอยุธยาของไทยที่มีชื่อบทเพลงที่นำหน้าด้วยชื่อชนชาติต่าง ๆ ปัจจุบันเรียกเพลงออกสืบทอดสองภาษา ประกอบไปด้วยภาษาต่าง ๆ ได้แก่ จีน เขมร ตะลุง พม่า แขก ฝรั่ง ญี่ปุ่น มอญ ลาว ญวน ข่า และเงี้ยว

เพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีเขมร (รณรงค์ชวบทกวี) มีหลายเพลงที่มีชื่อคล้ายกับเพลงสำเนียงภาษาของไทย ตัวอย่างดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตัวอย่างเปรียบเทียบรายชื่อเพลงไทยและเพลงเขมรที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีเขมร (รณรงค์ชวบทกวี) ที่มีชื่อเพลงเป็นสำเนียงภาษาคู่กัน

ที่	สำเนียง	ชื่อเพลงไทย	ชื่อเพลงเขมร	หมายเหตุ
1	แขก	แขกสาหร่าย	แขกสาราย (เือกสากาย)	มีทำนองคล้ายกัน
		แขกเจ้าเซ็น	แขกเจาสิน (เือกเจาสิน) หรือ ชาวแสนครู (ฐาเสณครู)	
		แขกโศก	แขกโสก (เือกโสก) หรือ ชาวโสกา (ฐาโสกา)	
		แขกโอด	แขกอุต (เือกอุต)	
		แขกต้อยหม้อ	แขกตยมย (เือกตยมย)	

ที่	สำเนียง	ชื่อเพลงไทย	ชื่อเพลงเขมร	หมายเหตุ
2	เขมร	เขมรใหญ่	เขมรธำ (โอรธ)	
		เขมรโพธิสัตว์	เขมรโพธิสัตว์ (โอรธเทวธ)	มีทำนองคล้ายกัน
		เขมรกล่อมลูก	เขมรบ่เพกุน (โอรธบ่เทกุน)	
		เขมรพวง	เขมรพวง (โอรธกุน)	
3	จีน	จีนเก็บดอกไม้	จีนเบะผกา (ธธเบะผกา)	มีทำนองคล้ายกัน
		จีนแส 2 ชั้น	จีนแส 2 ชาน (ธธแส ๒ ฉาน)	
		จีนรำพัด	จีนรำพัด (ธธรำพัด)	มีทำนองคล้ายกัน
		จีนหน้าเรือ	จีนมรมขทุก (ธธมรมขทุก)	
		จีนขวัญอ่อน	จีนขวานอน (ธธขวานอน) หรือ จีนสมุทรดีธ (ธธสมุทรดีธ)	
4	ฝรั่ง	ฝรั่งควง	ฝรั่งควง (ฝรั่งควง)	มีทำนองคล้ายกัน
5	พม่า	พม่าแทงกบ	พม่าแทงกบ (พม่าแทงกบ)	มีทำนองคล้ายกัน
6	มอญ	มอญโยนดาบ	มอญโยนดาบ 1 ชาน (มอญโยนดาบ ๑ ฉาน)	มีทำนองคล้ายกัน
7	ลาว	ลาวด้อยตริง	ลาวด้อยตริง 2 ชาน (ลาวด้อยตริง ๒ ฉาน)	มีทำนองคล้ายกัน
		ลาวลำปาง	ลาวลำปาง (ลาวลำปาง)	มีทำนองคล้ายกัน
8	ขอม	ขอมทรงเครื่อง	ขอมทรงเครื่อง (ขอมทรงเครื่อง)	มีทำนองคล้ายกัน

นอกจากนี้ยังมีเพลงที่มีชื่อคล้ายกันอีกเป็นจำนวนมากและยังคงใช้บรรเลงในวงมโหรีไทยและเขมรอยู่จนถึงปัจจุบัน เช่น เพลงพระทอง (พระทอง) และเพลงนางนาค (นางนาค) ที่ใช้ในพิธีแต่งงานของชาวเขมร ทั้งสองเพลงนี้เป็นเพลงสำคัญของพิธีแต่งงานเขมร ใช้บรรเลงในขั้นตอนพิธีพระทองเกาะชายสไบนางนาคลงเมืองบาดาล เพราะตามความเชื่อของชาวเขมรสมมติเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเปรียบเสมือนพระทองและนางนาคที่เป็นปฐมกษัตริย์ของชาติพันธุ์ตนเอง ดังตัวอย่างโน้ตเพลงพระทองและเพลงนางนาคเขมร

เพลงพระทอง (บฏพระเช้าง)

Moderato ♩ = 88

4

8

12

17

23

27

32

1. 2.

เพลงนางนาค (ขงเถาสถา)

Moestoso ♩ = 92

4

8

14

20

24

28

33

1.

38

2.

42

ระเบียบการบรรเลงวงมโหรีเขมร (รัชเชนทร์) จะเริ่มด้วยการโหมโรงเพลงอายุเรต (ขงผายนัต) คำว่าอายุเรต แปลว่า อายุยืนนาน ด้วยเหตุนี้จึงใช้เพลงอายุเรต (ขงผายนัต) บรรเลงสำหรับโหมโรงเพื่อรำลึกถึง

คุณครูบาอาจารย์ การบรรเลงเพลงโหมโรงมโหรีจะบรรเลงเพียงครั้งเดียวเท่านั้นก่อนการบรรเลงเพลงอื่น ๆ เช่นเดียวกับระเบียบการโหมโรงมโหรีของคนตรีไทย

การบรรเลงเพลงในวงมโหรีเขมร (รัชเชนทริอู) จะขึ้นต้นเพลงด้วยด้วย รัตนาถ (ธนาถก) บางครั้งอาจใช้ซอเล็ก (จุลเสนา) บรรเลงนำ การบรรเลงวงมโหรีประกอบการขับร้อง จะต้องมีการปรับแนวการบรรเลงให้เข้ากับบทเพลง บางเพลงจะต้องบรรเลงดนตรีนำมาก่อนจึงขับร้อง บางเพลงจะต้องขับร้องมาก่อนดนตรีจึงจะรับทีหลัง บางเพลงทำนองสั้นแต่เนื้อร้องยาว หรือทำนองยาวแต่เนื้อร้องสั้นก็มี ส่วนระเบียบการบรรเลงมโหรีไทยนั้นแต่โบราณตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์นิยมใช้เพลงทะเลสำหรับโหมโรง เพลงทะเล 2 ชั้น ของเก่าเป็นเพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดงละครเวลาเดินของขบวนแห่อันมีเกียรติ บางครั้งเรียกว่า เพลงกลองโยน ปัจจุบันใช้ในกระบวนแห่พยุหยาตราสถลมารค สันนิษฐานว่า พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) หรือครูมีแขก แต่งขยายขึ้นเป็นอัตรา 3 ชั้น ประมาณรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สำหรับบรรเลงและขับร้องวงมโหรี ต่อมานิยมบรรเลงเป็นเพลงโหมโรงด้วย (Royal Society, 2007 : 190)

บทบาทและหน้าที่ของวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (รัชเชนทริอู)

บทบาทและหน้าที่ของวงมโหรีไทย (รัชเชนทริอู) หรือวงมโหรีเขมร คือ 1) ใช้เพื่อการขับกล่อม 2) ใช้บรรเลงในพิธีของกษัตริย์ (พิธีบุญบั้งไฟ) 3) ใช้ประกอบการแสดงละครมโหรี และ 3) ใช้ประกอบการแสดงระบำ รำ ฟ้อน ส่วนบทบาทและหน้าที่ของวงมโหรีไทย คือ 1) ใช้เพื่อการขับกล่อม 2) ใช้ประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีทำขวัญของเจ้านายฝ่ายใน 3) ใช้ประกอบการแสดง (ในเขตพระราชฐานฝ่ายใน)

บทบาทหน้าที่ของวงมโหรีเขมรในด้านการขับกล่อมยังมีปรากฏในวิถีชาวบ้านโดยทั่วไป เพราะนิยามของคำว่า “มโหรี” ของชาวเขมร หมายถึง วงดนตรี หรือวงมโหรี (รัชเชนทริอู) ที่มีการประสมกันของเครื่องดนตรีประเภทตี สี ตี และเป่า ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีทุเรียน (ทุเรียน) หรือขอเขมรบรรเลงร่วมวงอยู่ด้วยเช่นวงมโหรีของไทย ส่วนบทบาทด้านการขับกล่อมของวงมโหรีก็มีเช่นเดียวกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยากระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ปัจจุบันได้รับความนิยมน้อยลงในหมู่ประชาชน เพราะนิยามศัพท์ของคำว่า “มโหรี” ของไทยนั้นจะต้องมีองค์ประกอบของเครื่องดนตรีอันเป็นสัญลักษณ์ของวงมโหรีนั่นคือ ซอสามสาย แต่ด้วยเครื่องดนตรีชนิดนี้เป็นเครื่องดนตรีที่ฝึกหัดยากและราคาแพง จึงทำให้วงมโหรีของไทยหาชมได้ยาก ส่วนมากจะปรากฏการแสดงเฉพาะในงานพิธีการตามสถาบันการศึกษา

บทบาทหน้าที่ด้านพิธีกรรมของวงมโหรีเขมร (รัชเชนทริอู) แม้จะไม่ได้ใช้ประกอบในพิธีกรรมโดยตรงชัดเจน แต่มีเครื่องดนตรีที่สำคัญปรากฏในวงมโหรีเขมรคือ ทุเรียน (ทุเรียน) จาปึงแวว (จาปึงแวว) และฉิ่ง (ฉิ่ง) ใน วงมโหรีการกุศล (รัชเชนทริอู) หรือวงดนตรีอารักข์ที่ใช้ประกอบพิธีเลี้ยงอารักข์ วงมโหรีการบูรณ (รัชเชนทริอู) หรือวงดนตรีประกอบพิธีแต่งงาน จึงเป็นข้อสังเกตได้ว่า การคัดเลือกเครื่องดนตรีมาบรรเลงในวงดนตรีประกอบพิธีกรรมมมกลนั้น ล้วนแต่มีเครื่องดนตรีที่มาจากวงมโหรีทั้งสิ้น ส่วนบทบาท ด้านพิธีกรรมของวงมโหรีไทยนั้นปรากฏหลักฐานการใช้ในพระราชพิธีอภิเษกสมรส ดังปรากฏข้อดีเรื่องทำขวัญในสมัยอยุธยา และ

ใช้ประกอบการแสดงระบำ รำ ฟ้อน ปัจจุบันวงมโหรีไทยไม่มีบทบาทด้านพิธีกรรมแล้ว มีเพียงบทบาทด้านการขับกล่อมแต่เพียงอย่างเดียว

ลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมดนตรีของวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (รศ.กฤษณาภิรักษ์)

วัฒนธรรมดนตรีเขมรโบราณมีประวัติความเป็นมายาวนานอย่างน้อยตั้งแต่สมัยก่อนเมืองพระนคร (คริสต์ศตวรรษที่ 1) ที่ชาวเขมรโบราณได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดีย และปรากฏหลักฐานภาพจำหลักการบรรเลงดนตรีในศาสนสถานสำคัญของกัมพูชา และได้ส่งอิทธิพล หรือมีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมไปยังพื้นที่ใกล้เคียงรวมทั้งวัฒนธรรมดนตรีไทย ในสมัยสุโขทัย โดยเฉพาะในสมัยอยุธยาที่ไทยได้รับเอาวัฒนธรรมดนตรีหลายประเภทมาบรรเลงในราชสำนัก เช่น วงมโหรีและวงประโคม ในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นช่วงที่เขมรเกิดความไม่สงบในบ้านเมือง และตกเป็นประเทศราชของไทยและต่างประเทศ ทำให้รูปแบบการดนตรีและศิลปวัฒนธรรมแขนงอื่นได้สูญหายไปเป็นจำนวนมาก ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์เป็นอีกช่วงหนึ่งที่ชาวเขมรน่าจะได้รับอิทธิพลการดนตรีจากไทยไปบ้างบางส่วนแล้ว ด้วยกษัตริย์ของกัมพูชาหลายพระองค์ได้มาเจริญพระชันษาในประเทศไทย การอภิบาลเลี้ยงดู การได้ซึมซับวัฒนธรรมของไทยย่อมเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดความคุ้นเคยในศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของไทย รวมทั้งด้านดนตรีไทย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและนำกลับไปยังอาณาจักรกัมพูชาในเวลาต่อมาอีกด้วย

วงมโหรีเขมร (รศ.กฤษณาภิรักษ์) เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายเช่นเดียวกับวงมโหรีของไทย เครื่องดนตรีทั้งสองชาติมีลักษณะคล้ายคลึงกัน และมีจำนวนเครื่องดนตรีในวงเท่ากัน ดังตาราง

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบเครื่องดนตรีในวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (รศ.กฤษณาภิรักษ์)

วงมโหรีเขมร (รศ.กฤษณาภิรักษ์)	วงมโหรีไทย	หมายเหตุ
1. ทูรเขมร (ทุเรียม) หรือซอสามสายเขมร	1. ซอสามสาย	ทูรเขมร (ทุเรียม) และซอสามสายมีลักษณะโครงสร้างเหมือนกัน เช่น มีสาย 3 สาย มีถ่วงหน้า มีคันชักอยู่ภายนอก กลองเสียง เครื่องดนตรีทั้งสองประเภทนี้เป็นเครื่องดนตรีที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ ใช้บรรเลงเพื่อการขับกล่อมและใช้บรรเลงประกอบในพิธีกรรมมาโดยตลอดทั้งไทยและกัมพูชา
2. จาปี๊วงแว (ชาปี๊วงแว) หรือกระจับปี๊ด้ามยาว	2. กระจับปี๊	เครื่องดนตรีทั้งสองประเภทนี้มีลักษณะโครงสร้างเหมือนกัน เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีมาแต่ต้น

วงมโหรีเขมร (วงมโหรีเขมร)	วงมโหรีไทย	หมายเหตุ
3. ขลุ่ย (ขลุ่ย) หรือขลุ่ย	3. ขลุ่ย	เครื่องดนตรีทั้งสองประเภทนี้มีลักษณะโครงสร้างเหมือนกัน เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีมาแต่ต้น
4. ฉิ่ง (ฉิ่ง) หรือฉิ่ง	4. กรับพวง/ ฉิ่ง	ฉิ่งใช้เป็นเครื่องกำกับจังหวะสำคัญเช่นเดียวกันทั้งสองวง
5. สครุณ (สครุณ)	5. โทน	เครื่องดนตรีทั้งสองประเภทนี้มีลักษณะโครงสร้างใกล้เคียงกัน ในอดีตใช้ตีโน้ตทำนองเช่นเดียวกัน เป็นเครื่องดนตรีสำคัญที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีมาแต่ต้น
6. สครรรณา (สครรรณา)	6. รำมะนา	เครื่องดนตรีทั้งสองประเภทนี้มีลักษณะโครงสร้างใกล้เคียงกัน เป็นเครื่องดนตรีสำคัญที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีมาแต่ต้น

นอกจากนี้ยังมีการใช้เครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องสายและเครื่องเป่าพาทย์มาร่วมประสมในวงมโหรีด้วย มีลักษณะคล้ายกันดังนี้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการใช้เครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องสายและเครื่องเป่าพาทย์มาร่วมประสมในวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (ร่งแงษเบเกรีเฮอร์)

เครื่องสาย		เครื่องเป่าพาทย์	
เขมร	ไทย	เขมร	ไทย
1. ตะเช (ตะเช)	1. จะเข้	1. รัตนตแอก (รัตนตค)	1. ระนาดเอก
2. ทุรวาง (ทุรวาง)	2. ซอด้วง	2. รัตนตรุง (รัตนตค)	2. ระนาดทุ้ม
3. ทุรอ (ทุรอ)	3. ซออู้	3. คองวงธิ (คองวงค)	3. ซ้องวงใหญ่
		4. คองวงตุง (คองวงค)	4. ซ้องวงเล็ก

เครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องสายแต่ละประเภทของเขมรมีหลายขนาด เช่น ตะเช (ตะเช) หรือจะเข้มีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ทุรวาง (ทุรวาง) และทุรอ (ทุรอ) มีขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ทำให้วงมโหรีเขมรมีโทนเสียงและพื้นผิวของเสียงที่หลากหลาย

จากอดีตจนถึงปัจจุบันวงมโหรีเขมร (ร่งแงษเบเกรีเฮอร์) วงดนตรีชนิดนี้ไม่ได้มีอิทธิพลต่อประชาชนชาวเขมรมากนัก เพราะประชาชนส่วนมากตามท้องถิ่นชนบทก็ล้วนมีวงมโหรีของตนสำหรับขับกล่อมทั้งสิ้น โดยดัดแปลงแก้ไขจากวงมโหรีเขมรของเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิต เสียงและรูปแบบการผสมของวงมโหรีเขมรดั้งเดิมจึงไม่มีความจำเป็นเท่ากับวงดนตรีการและวงพินพาทย์ดังกล่าวข้างต้นเพราะวงดนตรีทั้งสองนี้ใช้ประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวกัมพูชาทั่วไปอยู่แล้ว แต่ชาวกัมพูชานิยมนำทำนองและเนื้อร้องของเพลงมโหรีที่มีเนื้อร้องและทำนองสั้น ๆ มาใช้บรรเลงเพื่อความผ่อนคลายโดยใช้วงดนตรีการสมัย วงอาโย วงดนตรีละคร และวงดนตรีบาสักบรรเลงเท่านั้น

การศึกษาลักษณะร่วมของวงมโหรีไทยและวงมโหรีเขมร (ร่งแงษเบเกรีเฮอร์) จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมดนตรีที่ส่งอิทธิพลถึงกันในลักษณะการแพร่กระจาย การหยิบยืม การแลกเปลี่ยนแม้กระทั่งการกลืนกลาย อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมดนตรีของทั้งสองประเทศนี้มีรากฐานทางวัฒนธรรมร่วมกันมาอย่างยาวนาน การศึกษาประวัติความเป็นมา บทบาทหน้าที่และองค์ประกอบทางดนตรีจะทำให้ทราบถึงหลักการและเหตุผลของการประดิษฐ์เครื่องดนตรี วงดนตรี ทำนองและบทเพลงได้อย่างละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น ข้อมูลวัฒนธรรมดนตรีทั้งสองส่วนนี้จะเป็นส่วนช่วยเติมเต็มซึ่งกันและกัน นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงวัฒนธรรมดนตรีของตนเองให้มีความยั่งยืนต่อไปได้

รายการเอกสารอ้างอิง

- Amarttayakun, P. (2009). *Song Music and Dramatic from SAN SOM DET*. Bangkok: Ruan Kaew.
(In Thai)
- Arunrat, U. (1983). *Instrumental Music from Buddhism*. Nakhon Pathom: Silpakorn University.
(In Thai)
- Buddhasartbundit. (1971). *About Cambodian music*. Phnom Penh: n.p. (In Thai)
- Chuawen, Y. (2016). *History of Southeast Asia before modern times*. Nakhon Pathom: Silpakorn University Press. (In Thai)
- Deva, B. C. (1979). *Musical instruments of India*. (A. S. B. C. Robert P.F. Lam, trans.). Hong Kong: Urban Council.
- Heywood, D. (2008). *Cambodian Dance Celebration of the Gods*. Bangkok: Bangkok Printing.
- Khian, Y. (2010). *Early Cambodian musical instruments*. Nonthaburi: Yin Yang Printing. (In Thai)
- Krishnaswami, K. (1977). *Musical instrument of India*. Newdelhi: the director publications division ministry of information and broadcasting government of India patiala house.
- Leng, S. (2018). Interviewed, December 2018. (In Thai)
- Narom, K. (2005). *Cambodian Music*. Phnom Penh: ReyumNarom,
- Narom, K. (2011). *Music and Life of Khmer*. Phnom Penh: Chappunrangsri
- Phaipheng, C. & In, S. (2003). *Thai-related History in Cambodian textbooks*,
(Phakdikham, S. trans.). Bangkok: Pikanas Center. (In Thai)
- Phakdikham, S. (2003). *Thais-related History in Cambodian textbooks*. Bangkok: Matichon.
(In Thai)
- _____. (2013). *Khmer era after Phranakorn*. Bangkok: Matichon. (In Thai)
- _____. (2014). *Khmer Art*. Bangkok: Matichon. (In Thai)
- Phikunsri, C. (1999). *The Appreciation of Thai Music*. Bangkok: Odeon Store. (In Thai)
- _____. (1993). *Indian music*. Khon Kaen: Khon Kaen University Press. (In Thai)
- Royal society. (2007). *Thai music encyclopedia PLENGTAB history and lyrics PLENGNAPAT history and prelude songs*. Bangkok: Royal society.
- Sam, S. (2002). *Musical Instruments of Cambodia*. Japan: Osaka National Museum of Ethnomusicology.
- Sotheara, V. (2010). *Pre-angkor incriptions of Cambodia 1*. Phnom Penh: Angkor.

- Suksawat, S. (1994). *Khmer style art in Thailand: Intellectual backgrounds and artistic styles*. Bangkok: Matichon Publishing. (In Thai)
- Sunponsri, K. (2015). *Indian Art History*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Suthira, W. (2012). *Inscription in Cambodia during the Phra Nakhon period*. Phnom Penh: Department of History. (In Thai)
- Thirawit, K. & Phasuk, S. (2000). *Cambodian history, society, economy, security, politics and foreign affairs*. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Weltmuseum Wien. (2019). *Mahori ensemble*. Retrieved 22 September 2019, from <https://www.weltmuseumwien.at/museumfromhome/>